

Nederlandsch Boschbouw-Tijdschrift

Orgaan van de

Nederlandsche Boschbouwvereniging

Oprichter Dr. J. R. Beversluys

8e Jaargang

No. 2

Februari 1935

Oorspronkelijke Bijdragen

ENKELE MEDEDEELINGEN UIT HET ARCHIEF
VAN: „HET EDESCHÉ HOHE EN LOHE BOSCH”

door

C. STAF.

Van de meeste bosschen in ons land zijn weinig geschiedkundige gegevens bekend. Van de particuliere bezittingen werden soms in de boeken enkele feiten vastgelegd, doch door bezitsovergang en eigendomswijzigingen hebben deze gegevens meestal betrekking op korte perioden.

Een uitzondering hierop maken de archieven der vroegere maalschappen. Zij bevatten de besluiten op de vergaderingen genomen en omdat hier dezelfde bezitsvorm voor langen tijd gehandhaafd bleef, kunnen uit dergelijke archieven vele wetenswaardigheden worden geput. Het is echter te betreuren, dat deze archieven door het opheffen van vrijwel alle maalschappen verloren zijn gegaan of minder goed toegankelijk zijn geworden.

Een van de gunstige uitzonderingen hierop betreft dat van het Edesche bosch, welk bosch van maalschapbezit tenslotte geheel in handen van een eigenaar is gekomen. De administratie is hier — zeer goed geordend — voor een groot gedeelte bewaard gebleven.

Bij de studie van de gegevens uit dit archief kon niet de volledige geschiedenis van het maalschapbosch worden samengesteld, doch wel zijn er vele wetenswaardigheden te vermelden, die een beeld geven van de organisatie op verschillende tijdstippen.

De oude naam „Het Edesche Hohe en Lohé Bosch” heeft betrekking op de twee bedrijfstvormen, die er toegepast werden; het kaalkapbedrijf van loofhout — en waarschijnlijk fijnspar — en het hakhoutbedrijf. Dit laatste kwam voor aan de westzijde van het bosch en werd dan ook omschreven te liggen „in het Loo”.

Een bezitsaandeel in het bosch is in Ede vrij zeker verbonden geweest aan het bezit van een boerderij. Dit komt tot uiting bij de aanduiding van de deelen van de gerechtigten.

die hier „Hoeven“ heeten. Ook blijkt dit uit oude leenbrieven van een boerderij „de Slijpkruik“, waarbij deze steeds met een „hoeve houts“ werd overgedragen of verkocht. Later kwam dit recht te vervallen en kon een aandeel in het bosch zonder meer geheel of gedeeltelijk worden verkocht. De maalschap stelde echter eenige voorwaarden bij verkoop of andere eigendomswijzigingen, die ten doel hadden ongewenschte aandeelhouders te weren en te sterke versnippering van de aandelen tegen te gaan.

Het voorzitterschap van de maalschap werd bekleed door een houterichter, welke functie hier verbonden was aan een bepaald aandeel en een boerderij. In 1575 werd dit recht bij een erfscheiding als volgt omschreven: „Und dat Holt-Richteramt van Eederholt en die hoift holtz mijt zijn thoe-behooren sall beseten worden van den possessor des Leengoitz vurss“, (de boerderij „de Slijpkruik“). Een koopbrief van 1607 geeft de volgende omschrijving, waaruit dezelfde bedoeling blijkt: „het Erff en goedt gut Slipkruick in Veluwen, in den ampte van Ede, in de buurschap Velthuysen gelegen, noch een hoeve holts in Ederbosch metten grondt van dijen, met het Holtrichteramt in den selven bossche“. Later is ook steeds de bezitsoverdracht na te gaan en overal werd dezelfde boerderij met de hoeve in het bosch overgedragen en in vele gevallen werd daarbij het recht van houterichter vermeld.

Deze boerderij „de Slijpkruik“ behoorde bij het huis Kernhem en daardoor was de heer van Kernhem tevens houterichter van de maalschap. Het eveneens bij Ede gelegen bosch „de Sijsselt“ is steeds in eigendom geweest van den heer van Kernhem. Leenbrieven van 1428 leggen dit recht reeds vast. In deze mededeelingen zullen wij echter vooral de feiten geven, die op het Edesche maalschapsbosch betrekking hebben.

De oudste resolutie dateert van 1512. Hierbij zijn de rechten en verplichtingen van de geërfd en vastgelegd. Dit huishoudelijk reglement moest bij andere „holtspraeken“ — vergadering van de maalschap — voorgelezen worden. Er kwam in de inleiding o.a. voor, dat de resolutie was opgesteld omdat „vele gebrecke verloop en schade geschiet sijne in de bosch vorsz om die voertaen te verhuede so will die erfgenaame en male dese nabeschreve punte voertaen haelde en hebn dat mijt oren eedt samentlich besworen“.

De geërfd en in het bosch werden dus „maal“ genoemd en waren gerechtigd en zelfs door sterke dwangmaatregelen verplicht op de houtspraak aanwezig te zijn. Bij éénmaal niet verschijnen werd men met een schilling beboet, bij het tweede verzuim met 2 schillingen en bij het drie maal niet aanwezig zijn op een houtspraak werd men „ontmaald“, d.w.z. men verloor daardoor zijn rechten in de maalschap. Om echter

niet aan een te groot aantal leden het bestuur in handen te geven, was tevens bepaald, dat voor iedere hoeve slechts één maal mocht komen. Het aantal hoeven of aandeelen bedroeg oorspronkelijk 13, terwijl werd bepaald, dat bij het vergaderen niet meer dan 13 schillingen verteerd mochten worden. Uit deze resolutie blijkt echter niet hoe men geërfde kan worden.

Veel aandacht werd besteed aan de op te leggen boeten bij overtredingen en vooral ook aan het vaststellen hiervan. De maalen waren verplicht al het mogelijke te doen om overtreders te achterhalen en de besprekingen op de houtspraak waren geheim. Een bijzondere omschrijving van de verplichtingen van den houtrichter wordt hier niet gegeven, echter moet deze de vergaderingen uitschrijven en heeft een van de sleutels van de boschkist. Deze kist, waarvan de andere sleutel berustte bij één van de maalen bevatte onder andere de boschbijl. Het was namelijk verboden hout uit het bosch te doen halen, behalve datgene, dat bij besluit van de houtspraak daartoe werd aangewezen en met „de boschbijl” werd gemerkt. Tevens bevatte deze kist het „ijser dayr men die varken in de akker mede barnt”. Blijkbaar werden dus varkens in het bosch gehoed, die ter herkenning werden gebrandmerkt.

Als boschbeschermende maatregel werd reeds voorgeschreven: „Alle gedeylt Holt sal men voer meydach uit de bosch vuyre, so vere als men myt een steen werpe mach; dede dayr ymant tege, zijn deylinge sul de male vervallen wesen”.

Voor zoover is na te gaan kwamen destijds in het Edesche Bosch nog geen grove dennen voor, echter wijzen de namen: „sparre”, „groene boomen” en „kruisers” op het voorkomen van fijnsparren. De aanduiding „gedeylt Holt” werd gegeven voor de boomen, die geërfden werden toegewezen. Men gaf de opbrengst in natura en eerst later werden ook boomen verkocht en werd de geldelijke opbrengst mede verdeeld. Een aantal boomen werden voor velling aangewezen en deze partij in 13 deelen verloot.

Een andere bron van inkomsten vormde nog de boeten, die bij overtredingen werden opgelegd. Deze boeten werden op de vergadering van de geërfden vastgesteld, doch moesten door den Houtrichter worden geïnd. Bij de verdeeling kwam daarbij $\frac{1}{3}$ aan dezen, terwijl $\frac{2}{3}$ door de maalschap werd verdeeld of diende tot het betalen van onkosten. De betreffende resolutie luidt als volgt: „Wanneer dan die Holtrigter die broeken¹⁾ neerstelijk heeft uitgemaent soo sal hij die leveren die gemeene maelen, mits die maelen sollen dan den Rigter daarvan geven dat derde deel ende sij sullen hol-

¹⁾ = boeten.

den die twee deelen, ofte men sal die onkosten daarvan betaalen".

In 1550 worden maatregelen genomen om houtdiefstal tegen te gaan door te verbieden na zonsondergang en voor zonsopgang met wagens in het bosch te komen, bij „verlies van wagen en paard". Het schapenweiden deed schade aan het jonge hakhout, zoodat voorgeschreven werd: „Dat men uyt de houwen in 't Loo zal blijven drie Jaaren lang, bij verlies van vier pond elken Schuttinge en van May avond daar uyt te blijven tot Sint Lambert toe".

Ook was het strooisel halen toen reeds verboden en slechts op de wegen en op eenige woeste perceelen werd het recht van plaggen maaien voor enkele stuivers verpacht. Bij dit voorschrift werd tevens verboden zonder toestemming bijen te stallen of snippen te vangen. „Die Holrichter, gemeyne maelen und erfgenamen van Ederholt laeten weten, datt nyman in der maelen velt und bosch van Ede bijen nog sneppe daren stellen. Oick datt nymand aldaar heet oder stroeynghe meyen off howen sall".

Men heeft nu blijkbaar ook besloten om hout te verkoopen echter moeten de geërfdten den voorkoop hebben. „Niemand sal voortaan Holt in 't Bosch mogen verkoopen alvorens voor den Houtrigter en twee Maalen opdragt te doen of de koop sal van geene waarde weesen en sal men de Erfgenamen van het Edesche bosch altoos den voorkoop bieden, welke veertien dagen beraad zullen hebben en hun zulk niet dienende sal elk mogen verkoopen, daar het hem blijft".

Het hout werd op stam verdeeld of verkocht, daar bepalingen worden gemaakt omtrent hout, dat door het kappen van gedeelde of verkochte boomen geveld wordt. „Wanneer eenig groot Hout eenige andere boomen neerviel, sal die val de gemeene Maelen toekomen en wie van dezelve bevonden word, dat den val medeneemt sal zijn Hout verbeurt hebben, zullende den Holtrigter den val laten uytvoeren tot der maalen profijt op sijn gerechtigheid".

In 1554 werden schapen in het bosch toegelaten echter onder voorwaarde „dat de scheepers geen bijen bij haar zullen hebben, nog met schuppen eenige hooyen of hout schellen". Aangegeven werd ook, dat de schapen niet in de perceelen mochten komen, die de 2 vorige jaren gehakt waren. Op overtredingen werden flinke boeten gesteld.

Uit de notulen van het volgende jaar, dus in 1555, blijkt hoe verdeeld werd en wel „dat men vier Mariendaelsche voer op die kluyne hoof sal slaen en vier groote houten op de groote hoof en nog daarboven boomen die spechgaten hebben of die dor en ratelscheltig zijn. „Van het eikenhakhout werd dus geheel 13 x 4 voer en er zouden 13 x 4 boomen geveld worden behalve het hout, dat bij de zuivering verwijderd werd. Sterk gedund werd er blijkbaar niet en de beste

boomen zullen vaak het eerst zijn weggenomen, de doode of kwijnende boomen werden echter wel geruimd. Om de controle bij het vellen en afvoeren van het hout te vergemakkelijken werd het bosch slechts tijdelijk opengesteld. „Dat het bosch zal openblijven van dat er gedeelt is tot kersavond, en dan toe wesen tot de eerste week in de vasten en dan weder open tot Mayavond”.

In de vergadering in 1562 werd gesproken over de wijze hoe men maal kon worden. Bij erfclating moest dit aan de maalschap medegedeeld worden en werd men onder nog nader te noemen voorwaarden tot maal aangenomen. Bij het koopen was dit echter anders en bij den verkoop moest de voorkeur gegeven worden aan de maalschap. Meende deze, dat het voordeel gaf het deel zelf te koopen, zoo werd het genaast. Later hadden dan ook de geërfdén 1 hoeve gemeenschappelijk en de maalschap werd toen in plaats van in 13 in 12 aandeelen verdeeld.

Op dezelfde vergadering kwam ook het loon van den scheuter, den boschbaas, ter sprake. Deze was in dienst van de maalschap en kreeg een kleine vergoeding in geld en verder een paar boomen. Men stelde nu echter een vast loon voor hem vast. „Vermits den scheuter, Gerrit van Hall, jaarlijks van ieder hoof 12 st. heeft voor zijn goed toesigt op het bosch en nog alle Jaar als men deelt hem mede na gelegenheit ook wat toegedeeld worde, is nu voortaan bij Houtrigter en Maalen goedgevonden, dat men hem geen hout sal toestaan of deelen, dan sal van ieder hoof jaarlijks hebben en beuren een keiz. gulden.”

Op de houtspraak werden ook steeds de te verrichten werkzaamheden besproken. Men rekende echter met de kosten en waarschijnlijk minder met de noodzakelijkheid van de te nemen maatregelen. Hier wordt over snoeien gesproken, maar het zal zuinig dienen te geschieden: „twee menschen op ieder hoof eene dag”.

De oorlog gaat ook voor het bosch niet ongemerkt voorbij. Men leest tenminste in 1590 over groote schade „door swaere verdervelijke krijgsjaaren en verloop des gemeenen mans op Veluwén”. Men heeft blijkbaar ook hout verloren, want de deelingen werden beperkt, maar vooral verdient de aandacht, dat het goede besluit werd genomen, dat de onkosten niet uit meerdere kap betaald mogen worden.

Ook leest men hier over het voorkomen van brand, daar eenige personen voor het verlies van hout bij een brand een vergoeding ontvingen en nam men beveiligingsmaatregelen: „dat een brandtray om 't Bosch gemaeyt sal worden twee roeyen (8 m) breed om het Bosch in het toekomstende voor Heybrand te bevrijden.”

Steeds weer wordt gesproken over de vraag hoe groot het aandeel moet zijn om het recht te hebben om tot Maal

te worden aangenomen. In 1599 worden 2 maalen aangenomen op halve vierde deelen van een hoeve, echter met de opmerking „zonder prejudicie van des Bosch's gerechtigheid". Later werd vastgesteld, dat een maal niet kan worden aangenomen op een half vierde en hij moet aan de volgende voorwaarde voldoen: „dat niet minder dan op een viendeel van een hoeve een maal mag gemaakt worden moettende dezelve maal zweeren, dat hij het Bosch in zijn Recht en gerechtigheid wil voorstaan, het beste zoeken en de quaetste weeren." Daarbij kwam dan ook steeds de vraag over het stemrecht. Hierop werden geen beslissingen genomen, slechts werd over de verteering gesproken en bepaald, dat voor iedere Hoeve maar één man mag komen.

„Voortaan op ieder Houtspraak niet meer te verteeren als twee gulden per hoeve; hetgeene meerder verteerd word, zal ieder in persoon betaalen."

Hout sprokkelen was geoorloofd, doch het aftrekken van dood en groen hout was verboden. De resolutie van 1609 luidt: „dat niemand, erfgenaam of niet, voortaan eenig dor of groen hout uyt het bosch sal breeken en haelen met haaken of andere middelen bij pene van thien heeren ponden en den boschwachter zijn Gerechtigheid, maar sullen alleen dor hout mogen opleesen."

Uit de volgende beslissingen blijkt de positie van den Houtrichter en blijkt, dat hij behalve de uitkeering op zijn aandeel ontvangt $\frac{1}{3}$ van alle boeten, een keurboom en al het hout, dat door den wind geworpen wordt. Tevens wordt een dagelijksch bestuur benoemd, bestaande uit den Houtrichter met vier Maalen.

„Een vasten dag in de maand October te bepaelen om op denselven jaarlijksch precis bijeen te koomen, op die selven dag de breuken (boeten)-af te doen, de penningen van 't perceel hout te deelen en te resolveeren van grove deelingen en te verkopen schelhout, daartoe jaarlijks vier maelen te committeeren, benevens den Holtrigter en daarover ten langsten twee dagen te vaceeren, genietende ieder Gecommitteerde daarvoor een Ryxdaalder 's daags, en daervan aantekening te houden om ten dage van generale bijeenkomst daarvan rapport te doen; en is deze dag bepaald alle jaar op den eersten dingsdag in October, ouder stijl en wie van de Maalen niet en compareert, verliest zijn stem en verstaen te blijven bij de oude Gewoonte, welke medebrengt dat den heer Houtrigter in alle grove deylinge competteerd een keurboom, alsmede aan hemselve toekomt de wintvallen in het bosch."

Omstreeks 1680 heeft te Ede een groote brand gewoed, waarbij een groot deel van het dorp werd verwoest. Hierdoor zijn vele papieren verloren gegaan en ook de bosch-resolutien ontbreken over enkele jaren. Van 1678 zijn zij

echter weer aanwezig. In chronologische volgorde zullen hieruit nog enkele feiten naar voren worden gebracht.

Op de vergadering, die nu Boschspraak genoemd werd, werd in 1679 besloten: „dat de gegraavene gaaten in het Bosch met Loyen (heesters) van den herfst zullen bepoot worden, en voorts de bepootte en met onkruid en hey bewassene Loyen zullen gezuyvert worden en de gepurgeert; en die dood zijn wederom ingepoot worden.”

„Dat er een stuk of 10 beukenboomen zullen vallen, wel verstaande alwaar hetzelfde bekwaamst zonder beschadigen zal kunnen geschieden.”

In 1680. „Is verstaan, dat er 20 Eyken boomen zullen aangeslagen worden, doch dat de Gecommitteerdens wel zullen hebben te examineeren of ze genoegzaam kunnen gelden, anders niet te verkoopen.”

„Dat men zal laten ryoolen aan 't Harlepad om Eykelen te zaayen.”

„Dat de schapen uit het Bosch zullen moeten blijven zoo lange als de eykelen noch niet uit het Bosch geleezen zijn.”

„dat men zal stompen royen.”

„dat men Beuken Loyen zal pooten ter plaatse waar voorleden Jaar de beuken gevallen zijn.”

Tijdens den strengen winter 1680—1681 wordt er veel hout gestolen en de Maalen laten omroepen, dat het verboden is hout uit het bosch te halen: „en die contrarie bevonden wierden, dat die voor een Dief en ontvreemder zouden gehouden worden.”

De boeten werden op de Boschspraak vastgesteld, zoo mogelijk in tegenwoordigheid van den Houtrichter. De overtreder had ook nog het „schot” te betalen aan den scheuter, of boschwaarder. Dit was dus een premie voor dezen laatsten, die de gestrafte moest betalen.

Deze boschwaarder had vooral tot taak te letten op de naleving van de verordeningen van de maalschap. Voor het beheer en het dagelijksch toezicht waren eenige maalen aangewezen met den Houtrichter. De Heer van Kernhem verscheen op deze bijeenkomsten weinig en liet zich vervangen door zijn rentmeester als Substituut-Houtrichter. Men leest o.a. over hunne werkzaamheden: „dat de Gecommitteerde Maalen ende de Substituut-Houtrichter, die bij de arbeiders gaan zullen, hun tijd behoorlijk waarneemen den gantschen dag en pertinente aantekeningen moeten houden van de arbeiders die Beuken Looyen pooten, graaven ofte arbeiden, yder zijn dag.”

En nog: „dat Subst. Houtrichter en de Gecommitteerde Maalen zullen moogen eenige Eykenboomen verkoopen tot oirbaar van 't Bosch, indien er iemand kwam om te koopen” en „dat er geen verteeringen zullen moogen geschieden bij den Substituut-Houtrichter en de Maalen, bij particuliere

bijeenkomsten tot laste van het Bosch buyten verkoopingën."

Uit de notulen van de Boschspraak van 1684 blijkt, dat men bij intrede in de Maalschap 5 gulden moest betalen. „Alzoo Anthony Steevens bij genoegzaam bewijs, verzocht heeft, dat hij mogte tot Maal geadmitteerd worden en is, nadat het bewijs publiek geleezen was, met eenparigheid tot Maal geadmitteerd en geëligeerd, mits betaalende de gerechtigheid van dien te weten vijf Guldens." Tevens wordt nu besloten, dat de geërfdē minstens $\frac{1}{2}$ hoof moeten hebben om tot Maal te worden toegelaten, echter onder voorbehoud, dat zij, die nu Maal zijn op $\frac{1}{4}$ hoeve, dit voor zich en hunne erfgenamen blijven. Men besluit dit: „vermits het groot verval van het Bosch". Het blijkt, dat in 1685 14 personen geërfdē waren in de maalschap.

Het hout werd door deeling aan de geërfdē toegewezen, doch ook werd door de Maalschap hout verkocht. Deze verkoopingën moesten op de boschspraak besproken worden, waarbij dan de aard en de hoeveelheden van het te verkoopen hout werden vastgesteld.

Tegen diefstal werd, zooals vroeger reeds werd medegedeeld, streng opgetreden. In 1691 maakte een der Maalen zich aan diefstal schuldig. „Teunis Steevenssen van Raij hebbende een Meyboom nu jongstleeden Mey 1691 uit het Bosch gehouwen, buyten zijn perceel, voor zijn deur laten planten, waarover hij teegen oude en nieuwe Resolutiën hadden gepecreerd ende breukbaar was, zoo is naar hem gehoord en hebben welgen. Heeren Maalen eenparige den voorsz. Teunis Steevenssen daarin gecondemneerd, dat in 't toekomende bij versterft, suessie of changement, veralieneeringen van zijn vierendeel Hoefs, aan iemand anders, op of van weegens hetzelfde vierendeel, niemand zal moogen maal worden. Wordende mits deezen, de kracht van dit vierendeel voor zoo verre tot een amende gantschelijk ontnoomen, zoodat een kooper of Erfgenaam, zich gantsch niet daarvan zal kunnen bedienen tot maalschap ten deele of in 't geheel, blijvende anders den voorsz. Teunis voor zijn leevenlang maal gecontinueerd."

Bij betrappen op heeterdaad van diefstal werden de wagen e.d. in beslag genomen. In 1693 werd bepaald „dat alle waagens en paarden of beesten en de schaapen, die hij (de Boschscheuter) in 't Bosch zal schutten ofte schutbaar vinden, door hem aanstonds meede zullen genomen, ende tot Ede in de Herberge aan het huis van Crolboom gebracht worden en aldaar te laten verblijven en vasthouden, totdat zij het schotgeld ende boeten ten volle zullen betaald hebben. En zoo iemand daarin weigerig was of sleuting deede ende scheuter niet wilde laten volgen, zal daar aan verbruikt hebben de dubbele boete te weten 12 Guldens, zullende hiervan een iegelijk bij Kerkenspraaken gewaarschuwd wor-

den en zullen de ouders voor hare kinderen, de Baazen en vrouwen voor haare Diensboden moeten respondeeren ende voldoen."

Later worden nog dwangmaatregelen voorgeschreven, indien iemand zijn boete niet betalen wil: „indien hij niet goedwillig wilde, dat men dan zijn koe uit de stal zoude laten haalen, om zodoende de rechten van het Bosch te maintineeren; armoedige, die niet in staat mogten zijn boete te betaalen voor 8 daagen te waater en te brood zoude doen plaats in het een of andere huys of herberge en door den Boschwaarder te doen bewaaren."

Het was den Maalen verboden te jagen en bij uitbreiding van het schadelijk gedierte werd in 1695 besloten „de Lieutt. Opperjagermeester tot een recognitie voor het depeupleeren en consent van 't royeeren der Conijnen, eenige Eyken Boomen uit het Bosch vereeren."

De konijnen nemen echter meer toe en de maalschap besluit in 1698 een fret te houden: „dat men bij provisie maar een vret voor het Bosch houden zal, doch indien men verneemen mochte, dat de Conynen weederom aangroeyden, noch een vret te koopen, zoo nochtands, dat met geen vret iemand zal mogen gaan als die Maal is."

Later wordt dit weer gewijzigd en mogen slechts de boschwaarders konijnen bemachtigen. In 1750 wordt buitengewone boschspraak gehouden om de boschwaarders te laten beloven, dat zij zich zullen houden aan de bepalingen aangaande fretteeren. Deze luiden als volgt:

„Instructie, waarna de Boschwaarders van het Edesche Bosch zich in het fretteeren op die bosschen zullen hebben te gedraagen."

Art. 1.

Dat het vangen van Conijnen ofte fretteeren in opgemelde Bosschen, door zijn Doorl. Hoogh. den Heere Erf Stadhouder deezer Provincie op verzoek van de Boschmaalen toegestaan, zal moeten geschieden door de boschbewaarders in persoon, zonder daartoe een ander in hare plaats te moogen neemen.

Art. 2.

Dat de Boschwaarders zich maar zullen moogen bedienen van 2 fretten zonder meer.

Art. 3.

Dat geene Honden bij het fretteeren zullen moogen met zich neemen dan een à twee en in de maanden van Maart, April, Mey en Juny in het geheel geene honden.

Art. 4.

Dat het fretteeren invoegen als voors. alleen maar zal moogen geschieden in en op de meergemelde bosschen en niet daarbuyten.

Art. 5.

Dat de Boschbewaarders alle mogelijke toezicht en oplettendheid zullen gebruyken ten einde geen ander wild dan de Conijnen door haar óf hare honden gestoord ofte beschadigd worde.

En zullen dezelve Boschwaarders gehouden zijn alvorens in handen van den Heer Lieutenant Opper-Jagermeester van Veluwen deeze Instructie te Bezweeren ende met Eede te beloooven, dezelve exactelijk te zullen achtervolgen ende nâkoomen, Zullende den overtreder van dien als een contraventeur der Jacht-Placaten ofte als een meenedige na bevond van zaaken gestraft worden.

Omtrent branden wordt weinig medegedeeld. In 1716 blijkt er heidebrand te zijn geweest: „de Gecomm. Maalen rapporteeren de onkosten voor laten uitblusschen van de Heybranden.”

In 1747 vernemen wij: „verder is op verzoek van E d u a r t v a n M a n e n verstaan, dat aan denzelven zal geremitterd worden van de koopenningen van het hout van het Bosch in Februari 1746 verkocht een somma van Honderd Ca. Glds.; ter oorzaake dezelve zonder eenige schuld extraordinaire schaade door den brand in Mey 1746 in het Bosch gehad heeft en denzelve daarenboven een groote houtbaas is en het bosch altoos gefavoriseerd heeft.”

Ook blijkt hier, dat er houthandelaren zijn, die goede en geregelde afnemers waren.

Men heeft in 1730 moeilijkheden met de exploitatie van het hakhout door de slechte prijzen en men beveelt aan meer telgen te sparen en te laten doorgroeien:

„dat terwijl het Eijke schelhout ter oorzaake van den Eek in zoo een laagen prijs, zoo weinig geldt, hadden geprobeerd 2 perceelen Eyken-Schelhout te laten opwassen en op-snoeyen, het geene bijzonder wel gelukte en dat na alle apparentie daar schoone boomen van zouden wassen; of het niet dienstig zoude wezen, terwijl het Bosch jaarlijks zoo zeer van opgaande boomen vermindert en er van tijd tot tijd nieuw Eyken akkermaalshout gepoot wordt, dat men zoodanige perceelen akkermaalshout liet staan om daar boomen van aan te kweeken.”

In 1753 wordt besloten het deelen van het hout geheel af te schaffen en slechts de geldelijke opbrengst van het bosch te verdeelen. Besloten werd: „Om van deezen winter en

vervolgens geene groove deylingen te doen om reedenen, dat die boomen, waarvan de hoeven zouden moeten gemaakt worden, noch op haar gewas staan, maar dat er zoo veel te meer perceelen ten behoeve van de geheele Societeit zullen aangeslagen worden van boomen, die op haar verdorren staan of zonder veel nadeel van het Bosch kunnen aangeslaagen worden, om de uitdeelingen zooveel te grooter te maaken. Edog dewijl daardoor de Heer Grave van Wassenaar als Houtrichter ter oorzaake zijn Hooggeb. in die qlt. om de 2 Jaaren een keurboom is toekoomenden, zoude koomen te lijden, is tegelijk verstaan, dat zijn H. Geb. daarvoor zoude profiteeren in gelden, hetgeene de keurboom in de zes laatste Jaaren publiek gegolden heeft, hetwelk is bevonden te zijn het eene Jaar door het ander gerekend een somma van zestien Gulden."

In de resolutie wordt in 1793 voor de eerste maal melding gemaakt van dennenzaaien. Men heeft „het geproponeerde goedgevonden om tusschen de boomen van de Allee, langs of binnen de Traa van het Bosch, loopende tusschen den Koeweg en Roekelschen weg. op de meest geschikte plaatsen Dennen te zaayen, teneinde indien zulks van succes mogt bevonden worden, dit meede op andere plaatsen van genoemde Allee te practiceeren."

Eenige jaren later leest men „alwaar de Heyde was afgebrand om dennen te zaayen" en over „het onbereekenbare nadeel, hetwelke van tijd tot tijd door de schapen aan het Jonge Dennenplantsoen in het Bosch is worden toegebracht."

In de afrekeningen wordt reeds in 1788 dus 5 jaar vroeger kosten van dennen beplanting vermeld. In de Syssest, een particuliere bezitting van den Graaf van Wassenaar werden reeds vroeger dennen gekweekt en hiervan werden de eerste planten betrokken. Wij vinden de volgende posten verantwoord: „Aan den Rentmeester van den Heer Grave van Wassenaar voor 2700 jonge dennen ad $\frac{1}{2}$ st. het stuk 67—10.—" en bij verantwoording van het arbeidsloon „dan ook nog Dennen gerooyt in de Sijsselt en gepoot op het gereyal bij den Coewacht. Na deze beplanting wordt verder slechts van zaaien melding gemaakt.

In 1791 wordt verantwoord:

voor 20 pond grof dennenzaad betaald	16—1—	
„ 2 „ fijn dennenzaad	1—12	
„ 6 „ Esdoorn	4—10	22—2
vragt tot Ede gerestitueerd		3.—
aan Ever Reyerssen voor het voor- saayen en Eggen van den grond in het Bosch voor de dennen in 1791 en 1792		72.—

In de afrekening van het volgende jaar vinden wij:

Door Rentant aan Dennenzaad voor het Edesche Bosch betaald:

den 26 Febr. 1792 voor 30 pond à 16 st	24.—
den 3 Apr. 1792 voor 156 pond à 12 st. door elkander	93.—12.—
in May voor 1 pond Bredasch zaad	1.—16.—

Hier werd dus blijkbaar een proef genomen met zaad uit Breda, waarvan de prijs 3 maal meer bedroeg dan van het meerder aangekochte zaad. Tevens blijkt, dat de hoeveelheid zaad toeneemt, zoodat men aan kan nemen, dat de cultuur is gelukt. Dit blijkt eveneens nog uit de afrekeningen waarbij belangrijke ontvangsten geboekt worden wegens verkoop van heesters. De dennen-cultuur maakte blijkbaar, dat men loofhout plantsoen te veel kreeg en verkoopen moest.

Het beheer werd in de jaren 1700—1800 gevoerd door den Substituut-Houtrichter en 4 Gecommitteerde Maalen. Deze ontvingen hiervoor dan een belooning. Het financieel beheer werd gevoerd door den Subst.-Houtrichter, die hiervan verantwoording deed aan de Gecommitterde Maalen, welke op hun beurt op den boschspraak hieromtrent rapporteerden. Hieronder volgt een zoodanige afrekening over het jaar 1729. „Reekeningh gedaan door Joachim Wicherits in qualiteyt als Substituut-Houtrichter van het Edesche Hoge en Lohe Bosch van soodaenen ontfang en uytgaave als denselve heeft gehad en gedaan in den Jaare 1729.

Ontfangh.

• Eerstelijk van verkogt Schelhout en boomen op den 17.e. Febr. 1729.

1st. parceel Schelhout tusschen de voorste boomen en de Coeyweek voorlangens het Bosch en eindigt op het Harlepad heeft acht eijken bomen gekocht Arnt van der Hart vor	150.—
2e parceel	238.—
3e „	119.—
1ste parceel groene boomen	129.—
2de „	152.—
3de „	150.—
4de „	124.—
1ste parceel dicke boomen	78.—
2de „	110.—
1ste „ dorre snoeyingh	60.—
2de „	69.—

Anderen Ontfangh.

De portie van anderhalf vierendeel van de 8ste Hoeve over desen Jaere 1729 hetgeene de geërfders van het hooge bosch is toebehoorende, als hier achter te sien, bedraagt 26.— 5.— |

Dan noch een vierendeel en twee derde van een vierendeel van de 10e Hoeve.

als hier achter te sien	29.— 3.— 5 $\frac{1}{3}$
De pacht van de Lodel en achter de Noorthouw achter 't Bosch door de Bouwluijden van den Hooghwelgebo- ren Heere Grave van Wassenaar tot plaggen te haelen en schapen te weyden gebruik wordende bedragt desen Jaere 1729 gln.: daarvan komt de geërfden van Doesborgh $\frac{1}{4}$ part en 't Hooge Bosch $\frac{3}{4}$ parten dus	3.—15.—
En alzo de geërfden van Doesburgh aan de geërfden van 't Hooge Bosch schul- digh sijn komt alhier dat $\frac{1}{4}$ part dus	1.— 5.—
Den uytgaven van een molde rogge gaende uyt den Tient van de Borger- wesen van Arnhem tot Ede gelegen, over dese Jahre 1729	4.— 5.— 14
Den Rendant is bij slot van voorgaande Reekeningh van den Jaere 1728 geslo- ten den 29en Aug. 1729 schuldig ge- bleven hetgeen hier voor ontfangh brengt	80.— 2 5 $\frac{2}{3}$
Totalis ontfangh	1523.—16.— 9.
Uytgaave gedaan tegens vorenstaande ontfangh.	
1730 den 3den Feb. betaalt aan Teunis van Raay de verteringe gedaan in den Jaere 1729 volgens quit.	34.7.—
Dito betaalt aan Jan Derksen voor arre- beytsloon in 't Bosch in den Jaere 1729 gedaan volgens quit.	6.12.—
Dito gerestitueert aan den Heer Scholten Otters het verschat aen de aennemers van het graeven der gaaten op den 13den December 1729	1.16.—
En voor dit tweemaal tot Bennekom en Eede publiceeren	— 8.—
en voor 't omroepen	— 2.—
Den 14den Feb. betaalt aan Rutger van de Vijssel voor een gemaakte leer en stokken om de bomen te snoeyen als mede voor het priseeren van de hoeven volgens quit.	6.—.—
Den 11den April betaalt aen Herman Jan- sen van Galen, Boschwaerder voor arre- beytsloon in 't Bosch volgens quit.	1.—4.—
Den 14den April betaalt aan Gerrit Harm- sen voor hem ende anderen arrebeyders wogens hetgeene deselve in 't Bosch in dagh- ueren verdient hebben volgens quit.	56.8.—
Dito betaalt aan Jan Ploegh, Gerrit	

Harmsen en Arie Sanders voor riolen en gaten te graven in het Edesche Bosch in den winter 1729 en 1730 volgens quit,	73.19.8
Dito betaalt aan Hendrik Gerritsen Schuerman voor 't opmeten van 't voors. gerioolde volgens quit,	1.5.—
Den 7den September betaalt aan den heer Scholten Otters voor hetgeene Jan Derksen in het Bosch verdient had volgens quit,	1.13.—
Den 30sten Aug. 1731 betaalt aan den heer Scholten Otters de Ordinaris en $\frac{1}{4}$ extra ordinaire verpondingen van den Jaere 1729 volgens quit,	75.16.8
Betaalt voor 't omroepen en aflesen dat het hout en de boomen soudén verkogt worden	1.2.—
Betalings van tractementen en daghgelden aan den Substituut-Houtrichter en de Heren Bosmalen, mitsgaders 't tractement van den Boschwaerder.	
Het tractement van den Rendant als Subst.-Houtrichter over den jaere 1729 bedraagt ...	11.—.—
Het daghgelt van denselve van den voors. Jaere 1729 bedraagt	8.15
Het tractement van denselve als Boschschrjver over den voors. Jaere 1729 bedraagt	11.—.—
Den 29sten Aug. 1730 betaalt aan den heer Scholten Hendrik Otters, Gecommitt. Bosmaal zijn tractement en daghgelt van den Jaere 1729 volgens quit,	16.—5.—
idem 3 andere gecommitt. de malen	16.—5.—
	16.—5.—
	16.—5.—
Den 5den Jan. 1730 betaalt aan Herman Jansen van Galen Boschwaerder zijn tractement over den voors. Jaere 1729 volgens quit,	50.—
Prima summa	407.—8.—
Uitdeylinge der Boschpenningen gedaan door den Subst.-Houtrichter Joachim Wicherts over den Jaere 1700 en negen en twintigh en was de portie van yder hoeve seventig gln. gedaan den 29sten Aug. 1730.	
1. Hoeve den Hooghgebooren Heer Grave van Wassenaar	70.—.—
2. Hoeve de Wed. van de Scholten Otters $\frac{1}{4}$ hoeff	17.10.—
De geërfdens van het Hoge Bosch $1\frac{1}{2}$ viendeel van een hoeff	26.—5.—
(enz. 1 tot en met 13 hoeven).	
2de Summa	910.—.—

Totalis ontfangh bedraagt	1523.16.9
hiervan de maenpenningen van 1443—14 3½	
ad 2 gln per cento	28.8.—
	1494.19.9
Totalis uitgaeven en uytdeylinge bedraagt	1317.8.—
	177.11.9

Aldus deze Reekeninge van den Substituut Holtrichter Joachim Wicherts door de presente Bosmaelengerevideert sijnde, is bevonden dat door hem meer was ontfangen als uytgegeven de somma van honderd seven en seventigh gln., elff st. negen penn., welke den Rendant in de naeste reekeningen sal hebben te verantwoorden. Actum den 26en Aug. 1732 was geteekent enz."

Wij zien uit deze afrekening, dat de verantwoording van uitgaven en ontvangsten over 1729 eerst in 1732 geschiedde. Uit de verantwoorde betalingen blijkt, dat de Subst. Houtrichter ook Boschschrijver was. Verder valt nog op te merken een bron van inkomsten voor dezen Subst. Houtrichter, n.l. „de maenpenningen", d.i. 2% van de ontvangsten.

De mededeelingen in deze verantwoordingen zijn belangwekkend om hieruit de geschiedenis van vele van de betreffende boschperceelen na te gaan. Na 1804 ontbreken de resolutien voor het grootste gedeelte en mededeeling van feiten uit de laatste jaren hebben wellicht slechts plaatselijk belang.

De Maalschap heeft in 1878 opgehouden te bestaan, daar toen de eigenaar van Kernhem de eenige geërfde was. Vanaf dien datum werd dan ook de administratie van Kernhem en de Sijsselt met het Edesche Bosch vereenigd.

UIT DE DAGBLADEN.

Algemeen Handelsblad, 31 Dec. 1934.

KLOMPENINDUSTRIE IN NOOD.

Het Tweede Kamerlid de heer Fleskens heeft aan den minister van Economische Zaken de volgende vragen gesteld:

Is het den minister bekend, dat de klompenindustrie in een noodtoestand verkeert?

Zoo ja, is Zijn Excellentie dan niet van oordeel, dat ten spoedigste de noodige maatregelen moeten genomen worden, ten einde deze industrie voor algeheelen ondergang te behoeden?